

บทที่ ๖

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ปัญหาในการพัฒนาทางการเมืองของไทยตลอดมา ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ มีปัจจัยอยู่หลายประการด้วยกัน ประการแรก วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน เป็นแบบเก่าไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ และวิธีการปกครองในระบบประชาธิปไตย ของตะวันตกบางประการจะเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ ไม่มีความกระตือรือร้น หรือสนใจทางการเมือง ประการที่สอง กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง มิได้มีบทบาทช่วยให้ประชาชนทั่วไปเกิดความสนใจ ความรอบรู้ทางการเมืองมากนัก ตลอดจนประชาชนขาดประสบการณ์ทางการเมืองในการเรียนรู้ทางการเมืองทั้งในระดับชาติ และท้องถิ่น นอกจากนี้ สถาบันทางสังคมอันได้แก่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา องค์กรทางการเมือง และสถาบันอื่น ๆ มิได้ร่วมกันทำหน้าที่ให้ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องแต่อย่างใด ประการที่สาม ปัญหาเศรษฐกิจบีบรัดตัวจนไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีเวลาสนใจกับเหตุการณ์ทางการเมืองมากนัก ประการที่สี่ คนไทยชอบวิถีการดำเนินชีวิตอย่างง่าย ๆ เอาความสะดวกเป็นใหญ่ ประชาชนขาดความศรัทธา และไม่ผูกพันกับรัฐบาล ประการที่ห้า องค์กรทางการเมืองไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง และพัฒนาทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคการเมืองไม่ได้ทำหน้าที่ของพรรคการเมืองอย่างแท้จริง เพราะขาดความสามารถในการจัดองค์การตลอดจนมีการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้ง ทำให้พรรคการเมืองล้มลุกคลุกคลานตลอดมา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ เป็นผลทำให้ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง ขาดการศึกษาทางการเมือง ตลอดจนประชาชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยมาก ประชาชนถูกครอบงำโดยทัศนคติเผด็จการอยู่

แม้ภายหลังเหตุการณ์ วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองขึ้นมาก แต่ก็ยังปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจะเห็นได้ว่า จากการเลือกตั้งทั่วไป ๑๒ ครั้ง และ

การเลือกตั้งเพิ่มเติมบางจังหวัดอีก ๒ ครั้ง ปรากฏว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งไม่ถึง ๕๐ % ของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (ยกเว้นการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ ซึ่งถือว่าการเลือกตั้งที่สกปรก) นอกจากนี้ ประชาชนส่วนมากยังไม่เข้าใจในสิทธิ และหน้าที่ของตนอย่างเพียงพอ บางครั้งมีการใช้สิทธิเกินขอบเขต และบางครั้งก็ละเลยในสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง เช่นการละเลยใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง

โดยเหตุที่พิจารณาเห็นว่า ประชาชนเป็นพลังที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจและสังคม จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ว่ามีสาเหตุประการใดบ้างที่ทำให้ประชาชนขาดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับประชาชนทั่ว ๆ ไปจะต้องใช้เวลากำลังคน และกำลังทรัพย์เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้จำกัดขอบเขตศึกษาเฉพาะประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างแบบ Sample Random Sampling ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้ จะเป็นเครื่องมือให้เห็นถึงแนวโน้มในแง่พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในส่วนนั้นได้ชัดเจน

สำหรับประชากรที่ใช้เป็นตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี โดยศึกษาถึง ๓ ตำบล คือ ตำบลบ้านโชน เป็นตำบลที่มีความเจริญมาก เพราะอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี ตำบลบางทราย เป็นตำบลที่เจริญปานกลาง เพราะอยู่ในเขตสุขาภิบาลบางทราย และตำบลหนองไม้แดง เป็นตำบลที่เจริญน้อย เพราะอยู่นอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๓๒ คน เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๐

สำหรับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีด้วยกัน สามประการ คือ ประการแรก เพื่อต้องการทราบว่า ประชาชนจะมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเพียงใด ประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากน้อยเหมือนกัน หรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง เมื่อพิจารณาถึง ภูมิหลังทางเพศ และระดับการศึกษาของประชาชน และประการที่สาม เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ของระดับความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

แนวความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพิจารณาศึกษาจาก กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นทฤษฎีของประเทศที่พัฒนาแล้ว เปรียบเทียบกับของประเทศไทย

ว่ามีความสัมพันธ์ และแตกต่างกันอย่างไรบ้าง อันเป็นสาเหตุให้ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจทางการเมือง และขาดการมีส่วนร่วมในทางการเมือง

จากการศึกษาถึงการเรียนรู้ทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไทย ทำให้เราทราบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยส่วนใหญ่เป็นแบบเก่า มีลักษณะไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ และวิธีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะสังคมไทย เอกลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นแบบดั้งเดิมของตนเอง เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ และสภาพโครงสร้างทางพื้นฐาน รวมทั้งการถ่ายทอดของสถาบันหลักของสังคม เอกลักษณะวัฒนธรรมของไทยที่สำคัญหลายประการที่เกี่ยวข้องใกล้ชิด มีอิทธิพลต่อการเมือง ทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่มีค่านิยม และคำเชื่อหลายประการ อันไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วยกันคือ ประการแรก มีลักษณะของความเป็นอิสระ คนไทยเป็นคนขาดระเบียบวินัย รักอิสระ ไม่ชอบให้คนมายุ่งเกี่ยวกับคนอื่น ไม่ชอบรวมตัวเป็นกลุ่มแบบมีหลักเกณฑ์ หลักการ เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม หรือเพื่อใช้อิทธิพลทางการเมืองอย่างมีระบบ หรือเหตุผล มักจะรวมเป็นกลุ่มเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ไม่มีการต่อเนื่อง เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของพรรคการเมืองไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดจากพื้นฐานดังกล่าว ผลทำให้คนไทยเป็นคนเฉยเมย ไม่มีความคิดที่จะเรียกร้องและคาดหวังอะไรจากรัฐบาล ไม่มีความกระตือรือร้นเข้าไปมีอิทธิพล หรือมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง ประการที่สอง มีลักษณะของความเป็นผู้ที่ไม่ชอบความสลับซับซ้อนยุ่งยาก ชอบทำอะไรที่ง่าย ๆ ไม่จริงจังกับกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน พอใจในสิ่งที่มีอยู่ เป็นคนไม่มีอุดมการณ์ ทำให้คนไทยเกิดความเฉื่อยชาในทางการเมือง ประการที่สาม มีลักษณะนิยมในตัวบุคคล ผลจากกระบวนการเรียนรู้ของสังคมไทยที่เน้นความสำคัญของตัวบุคคลทำให้สังคมไทยมีความเชื่อว่ามีอำนาจก็เนื่องมาจาก ความเกณของแต่ละบุคคลและเน้นอำนาจนิยม ทำให้คนไทยยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่ายึดมั่นในหลักการ หรืออุดมการณ์ ประการที่สี่ มีลักษณะอำนาจนิยม เนื่องมาจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ และการสร้างสม ต่อเนื่องมาจากการอยู่ภายใต้ระบบเจ้าขุนมูลนาย ทำให้คนไทยเกรงกลัวผู้มีอำนาจ มีใคพิจารณาคุณค่าบุคคล และความชอบธรรมในการปกครอง ผลก็คือ ผู้ใดบังคับบัญชา มีหน้าที่เพียงรับคำสั่ง และปฏิบัติตามความถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องของการสั่งงาน ไม่ไค่ขึ้นช้อยกับเหตุผล แต่อยู่ที่ว่าผู้ที่มีอำนาจเป็นผู้สั่งหรือไม่ ลักษณะอำนาจนิยมเกี่ยวเนื่องไปถึงการบูชาเงินตรา เพราะมีคำพูดที่ว่า "มีเงินแล้วก็มีอำนาจ" และ "มีอำนาจแล้วก็มีเงิน" ทำให้คนไทยจำนวนมากที่ยกย่องการใช้อำนาจ ไม่ว่าจะการใช้อำนาจนั้นจะเป็นไปในทางที่ถูกหรือผิด

เป็นผลให้การใช้อำนาจบางครั้งขัดต่อความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมือง ประการที่ห้า มีลักษณะ
 เคารพยกย่องผู้มีอาวุโสสืบเนื่องมาจากระบอบครอบครัว เพราะพ่อแม่ จะเน้นอบรมสั่งสอนให้ลูกเป็น
 คนสุภาพอ่อนน้อม รู้จักที่สูงที่ต่ำ ให้เคารพพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และผู้มีอาวุโส ตลอดจนอิทธิพลศาสนา
 พุทธ เน้นให้บุคคลเคารพนับถือกันตามวัยวุฒิ เป็นคนรู้จักกตัญญูกตเวที ซื่อสัตย์ จงรักภักดี ส่งผลเป็น
 เครื่องส่งเสริมให้คนไทยพินอบพิเทา มีความเคารพยำเกรง และยอมตามผู้ใหญ่ ผู้มีอายุมาก และ
 ประการสุดท้าย มีลักษณะนิยมในระบบเจ้าขุนมูลนาย เนื่องมาจากการปกครองศักดินาของไทย
 ทำให้บุคคลมีสิทธิถือครองที่นาไร่ตามจำนวนที่กำหนดไว้ ทำให้สถานภาพของบุคคลแตกต่างกัน ผู้ที่
 ครอบครองที่นามากจะมีสถานภาพสูง บุคคลเหล่านี้ มักจะเป็นพวกเชื้อพระราชมวงศ์ หรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่
 แม่จะยกเลิกระบบดังกล่าวไปนานแล้ว ผลที่ตามมาคือ การยกย่องผู้มีสถานภาพสูง หรือการถือ
 ฐานะานุรูป ผู้ที่มีชาติกำเนิดสูง ทำให้เกิดความรู้สึกยอมรับความไม่เท่าเทียมกันของบุคคล ทำให้
 ประชาชนคนสามัญ ยอมรับในสภาพของตนเอง เป็นคนนิ่งเฉย ไม่กินรันทอสู เพื่อให้ได้มาซึ่งสถาน
 การที่ดีขึ้น โดยเฉพาะไม่มีความกระตือรือร้น สนใจมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง โดย
 เห็นว่าการเมือง การปกครองเป็นเรื่องของผู้ที่มีบุญวาสนา มิใช่เป็นเรื่องของคนธรรมดาสามัญจะ
 เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง คนไทยส่วนมาก มักนิยมให้ตนเอง และบุตรหลาน มีอาชีพเป็นข้าราชการ
 เพราะ ระบบราชการยังครอบคลุม และมีอำนาจเหนือสังคมอยู่มาก ฉะนั้นคนไทยส่วนใหญ่จึงนิยม
 และเคารพยกย่องผู้ปกครองที่มียศฐาบรรดาศักดิ์ ผู้มีชาติกำเนิดสูง และผู้ที่มาจากการแต่งตั้งมากกว่า
 มาจากการเลือกตั้ง ลักษณะเช่นนี้เป็นการขัดต่ออุดมการประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าทุกคนมีความเสมอ
 ภาคเท่าเทียมกัน มีความศรัทธาในคุณค่า และศักดิ์ศรี เคารพยกย่องในความสามารถ รวมทั้ง
 ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมจะต้องมีความกระตือรือร้นสนใจมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง
 นอกจากนั้น มีสถาบันต่าง ๆ มีลักษณะไม่เอื้ออำนวยต่อความเข้าใจทางการเมือง และ
 การมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ประการแรก สถาบันครอบครัว มีลักษณะความเป็นอิสระ ซึ่งขอ
 เรียกว่า "อิสระนิยม" คือไม่พยายามมีกฎเกณฑ์ จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 ในครอบครัว กับญาติพี่น้อง จะมีลักษณะ "ตามสบาย" คือไม่ตายตัว หรือมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับของ
 ครอบครัว หรือสังคม ค่านิยมดังกล่าว ใฝ่รับอิทธิพล และแรงหนุนจากพุทธศาสนา ถือว่าชีวิตเป็น
 สิ่งไม่จีรัง ทุกข์หรือสุข บุญหรือกรรม เป็นเรื่องของส่วนบุคคล ผลก็คือ คนแต่ละคนต้องช่วยตนเอง
 หาวิถีทางเดินของตนเอง และตามใจตนเอง ประการที่สอง สถาบันการศึกษา ส่วนใหญ่มุ่งที่จะ
 ปลุกฝังค่านิยมเก่า ๆ อันไม่เอื้ออำนวยต่อการปกครองระบบประชาธิปไตย เช่น การสร้างความจงรัก
 ภักดีต่อส่วนบุคคล การเคารพนับถือบุคคลผู้มีอำนาจโดยมิได้พิจารณา หรือค่านิ่งว่า บุคคลเหล่านั้น

ได้อ่านมาจากโดยวิธีใด ถูกควรหรือไม่ เป็นต้น รวมทั้งระบบการสอนจะเป็นแบบครบออกให้นักเรียน
 จดตาม ไม่ให้นักเรียนใดแสดงความคิดเห็น และตัวครูเองไม่ชอบให้นักเรียนโต้แย้ง หรือคัดค้าน
 ตลอดจนระบอบการศึกษาของไทย" เรายังขาดการศึกษาอบรม เพื่อความรู้ทางการเมือง เพราะ
 หวังเกรงนักเรียน นักศึกษาจะเล่นการเมือง การศึกษาเรื่องการเมืองจึงมีเฉพาะนักศึกษาในแขนง
 วิชารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนักการทหารเท่านั้น ฉะนั้นภาวะการไขว่หน้าทางการเมือง
 การเตรียมตัวเพื่อบริหารประเทศ และการมีการปกครองตนเองจึงค่อยตามไปด้วย ประการที่สาม
 สถาบันราชการ เป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการทางการเมือง เพราะระบบราชการมีความ
 สำคัญเกี่ยวข้องกับประชาชนอย่างใกล้ชิด แม้แต่ปัญหาชีวิตประจำวันของประชาชนก็มีส่วน เกี่ยวข้อง
 ผู้คนกับระบบราชการอย่างใกล้ชิด เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา การอนามัย ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ ระบบ
 ราชการมีความสำคัญต่อความรู้สึก และรู้สำนึกทางการเมืองของประชาชน อันได้แก่ ความศรัทธา
 การมีส่วนร่วมทางการเมือง การแสดงออกโดยการวิพากษ์วิจารณ์ โดยเหตุที่ระบบราชการมีอิทธิพล
 ต่อพฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดของคนไทยมานานนับพันปี ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกต่อราชการ
 ในทำนอง "เหนือ" กว่าเขาทุก ๆ ด้าน และยอมรับในทุกสิ่งทุกอย่างที่ราชการต้องการ ความ
 รู้สึกผูกพันระหว่างประชาชนกับราชการจึงเป็นไปในลักษณะ "เจ้านายกับลูกน้อง" มากกว่าผู้
 รับใช้ประชาชน ประการที่ดี สถาบันสื่อสารมวลชน ยังขาดประสิทธิภาพในการแพร่ข่าวสาร ตลอด
 จนมีขอบเขตเข้าถึงประชาชนบางส่วน รวมทั้งสื่อสารมวลชนเป็นผู้ที่ขาดความรู้ ความสามารถในการ
 สอนให้ประชาชนเกิดความคิด หรือปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย และไม่คอยจะให้ความสนใจต่อ
 การเผยแพร่ข่าวสารทางการเมือง มุ่งจัดรายการประเภทบันเทิง เรืองรมย์ เพื่อประโยชน์ทางการ
 คามากกว่า ประการที่ห้า สถาบันทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง มักจะมีได้ทำหน้าที่ของ
 พรรคการเมืองอย่างแท้จริง เพราะขาดความสามารถในการจัดองค์การ ตลอดจนมีการปฏิบัติ
 รัฐประหารบ่อยครั้ง ทำให้พรรคการเมืองล้มลุกคลุกคลานตลอดมา ผลทำให้พรรคการเมืองทำหน้าที่
 เป็นเพียงกลุ่มการเมือง หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เป็นไปในรูป "พรรคกวนเมือง" ซึ่งเป็นที่รวม
 ของบุคคล ซึ่งสนับสนุนบุคคลใดคนหนึ่ง โดยมุ่งหวังผลประโยชน์ทางการเมือง หรือสิ่งอื่นเป็นสิ่ง
 ตอบแทน

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ และการเรียนรู้
 ทางการเมืองที่กล่าวมาแล้ว ผลทำให้คนไทยมีทัศนคติ ความเชื่อ หลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นอุปสรรค
 ที่สำคัญ และเป็นปัญหาพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการขัดขวาง หรือไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปกครอง
 ในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย และต่อการพัฒนา ความเป็นประชาธิปไตยของคนไทย

จึงเป็นสาเหตุให้การมีส่วนร่วมในทางการเมืองมีน้อย และขาดประสิทธิภาพ ฉะนั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง โดยมีสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยอบรมสั่งสอนบุคคลให้มีทัศนคติ ความเชื่อถือ อุทิศตน และพฤติกรรมทางการเมืองไปในทางที่ถูกต้อง สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ระบบราชการองค์การทางการเมือง, สื่อสารมวลชน ฯลฯ โดยสถาบันเหล่านี้จะต้องสอนวัฒนธรรมทางการเมืองให้กับสมาชิกในสังคมเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันไป ซึ่งจะมีผลทำให้สมาชิกในสังคมนั้นเกิดการเรียนรู้ทางการเมืองต่อไป

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกประการคือ

๑. ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระดับบอบประชาธิปไตยค่อนข้างต่ำ เนื่องจากประชาชนมีความเข้าใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ในระดับตำบลร้อยละ ๔๔.๕๐ ระดับกลางร้อยละ ๒๗.๗๑ และในระดับสูงเพียงร้อยละ ๒๒.๘๙ รวมทั้งมีความเข้าใจทางการเมืองในระดับชาติ ในระดับตำบลร้อยละ ๔๔.๗๐ ระดับกลางร้อยละ ๒๖.๕๑ และในระดับสูงเพียงร้อยละ ๒๓.๕๔ ตลอดจนมีความสนใจเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับตำบลร้อยละ ๕๖.๐๒ ระดับกลางร้อยละ ๒๒.๘๙ และในระดับสูงเพียงร้อยละ ๒๑.๐๙ ตามตารางที่ ๗, ๑๐ และ ๑๓ ตามลำดับ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ระดับการศึกษาของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจทางการเมืองค่อนข้างต่ำไป

๒. ประชาชนมีความกระตือรือร้น ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครองค่อนข้างต่ำ เนื่องจากประชาชนมีส่วนร่วมต่อชุมชนในระดับตำบลร้อยละ ๓๗.๓๕ ระดับกลางร้อยละ ๒๔.๘๒ และในระดับสูงเพียงร้อยละ ๓๒.๘๓ ตลอดจนมีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการเลือกตั้งในระดับตำบลร้อยละ ๓๖.๑๔ ระดับกลางร้อยละ ๓๒.๒๓ และในระดับสูงเพียงร้อยละ ๓๑.๖๓ ตามตารางที่ ๒๒ และ ๒๕ ตามลำดับ

๓. ประชาชนเพศชาย จะมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระดับบอบประชาธิปไตยมากกว่าประชาชนเพศหญิง เนื่องจากประชาชนเพศชายมีความเข้าใจทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ตลอดจนมีความสนใจในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สนใจต่อสื่อสารมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และมีความรู้เกี่ยวกับระบบราชการมากกว่าประชาชนเพศหญิง

๔. ประชาชนเพศชาย มีความกระตือรือร้น ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และการปกครองมากกว่าประชาชนเพศหญิง เนื่องจาก ประชาชนเพศชาย มีส่วนร่วมต่อชุมชน และมีส่วนร่วมทางการเมือง ในกระบวนการเลือกตั้งมากกว่าประชาชนเพศหญิง

๕. ประชาชนจะมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากขึ้น เมื่อประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น เนื่องจากประชาชนผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น จะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ตลอดจนมีความสนใจในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สนใจต่อสื่อสารมวลชน และมีความรู้สึกต่อระบบราชการมากกว่าประชาชนผู้ที่มีการศึกษาน้อย หรือผู้ที่ไม่มีการศึกษาเลย

๖. ประชาชนจะมีความกระตือรือร้น ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และการปกครองมากขึ้น เมื่อมีระดับการศึกษาสูงขึ้น เพราะว่าประชาชนผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมต่อชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง มากกว่าประชาชนผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อย หรือผู้ที่ไม่มีการศึกษาเลย

จะเห็นได้ว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยดังกล่าวนี้ ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกประการ จึงกล่าวได้ว่า ประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างดี

ขอเสนอแนะ

๑. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ทำให้เราทราบว่าประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ทั้งที่เป็นความรู้พื้นฐาน เช่น ความเข้าใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ตลอดจนความสนใจในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่จะอ้างว่าตนมีความสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ี่เสนอ ซึ่งยอมแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนอย่างเคียว ไม่เพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานเพื่อทำความเข้าใจในเหตุผล เหตุการณ์ทางการเมือง เพราะหลักสูตรของการศึกษา ส่วนใหญ่ไม่ไ้ครบถ้วนเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นทางด้านการเมือง นอกจากนั้นบทบาทของสื่อสารมวลชน ที่ทำการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมือง อาจจะละเลยที่จะอธิบายให้ประชาชนเข้าใจถึงโครงสร้างทางการเมืองที่ถูกต้อง หรือในบางครั้งผู้ทำหน้าที่ สื่อสารมวลชนอาจจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับด้านการเมืองน้อย หรือไม่ถูกต้องนัก ในทัศนะเขียนข้อเสนอแนะดังนี้

๑.๑ ควรจัดหลักสูตรการอบรมความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ให้แก่ครูประถมศึกษาเป็นอันดับแรก เพราะครูประถมศึกษาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิด และถ่ายทอดความรู้ การศึกษาให้แก่เด็กในชั้นมูลฐาน ฉะนั้นครูประถมศึกษาจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสำนึก ความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ เพื่อจะเป็นเครื่องมือ สำคัญทางการเมืองที่จะถ่ายทอด ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจทางการเมืองในชั้นพื้นฐาน ให้แก่เยาวชนที่เป็นนักเรียน

๑.๒ ควรบรรจุวิชาความรู้ การเมืองและการปกครองเบื้องต้นที่ทำให้เข้าใจง่าย ๆ ใน หลักสูตรชั้นประถมศึกษาด้วย และให้พัสดุดึกซึ่งในชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา โดยการจัดหลักสูตร และการอบรมการเมืองระบอบประชาธิปไตยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับโรงเรียนในระดับประถมศึกษา พร้อมทั้งเร่งดำเนินการส่งเสริมการศึกษาอย่างจริงจังให้กว้างขวางและแพร่หลายออกไปทุกสาขาวิชา ให้เพียงพอกับความต้องการของประชากร

๑.๓ การอบรมเด็กทั้งในบ้านและโรงเรียน ควรสอนและหัดให้เด็กรู้จักแสดงความคิดเห็น ต่อเด็กด้วยกันผู้ใหญ่ (แต่โตเถียงอย่างมีคารวะ เพื่อรักษาวินัยธรรมเนียมไทยเอาไว้) รู้จักให้รับฟังความคิดเห็น ของคนอื่น ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะคอยกวดังในคานวัญวูฐิ หรือคูดุกุขิมมากเพียงใด ถ้าเด็กมีปัญหาใด ๆ ก็ควร จะอธิบายข้อดีและข้อเสียของปัญหานั้น ๆ ให้เด็กเข้าใจ เพื่อช่วยการตัดสินใจของเด็กให้ถูกต้องยิ่งขึ้น ไม่ให้บังคับให้เด็กต้องปฏิบัติตามกฎ

๑.๔ ควรจะมีการศึกษานอกห้องเรียน เพื่อปลูกความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชน โดยการเปลี่ยนแนวความคิดจากระบบสังคมนิยมมาสู่สังคมนิยมใหม่ เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักระบบการเมือง ที่ดีขึ้น จึงควรให้ประชาชนเรียนรู้และเข้าใจถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและหันมารับค่านิยม สมัยใหม่มากกว่าที่เป็นปัจจุบัน เป็นคนว่า การไขเหตุผลหักล้างกันมากกว่าที่จะเชื่อตามผู้ใหญ่บอก การหัดให้ประชาชนรู้จักการเรียกร้องและการตอบสนองจากระบบการเมืองซึ่งตรงกับความต้องการ ของตนมากกว่าที่จะไปเรียกร้องขอเงินทองจากผู้สมัครรับเลือกตั้ง

นอกจากนี้ควรอบรมและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองขั้นพื้นฐานให้กับประชาชน โดยการชี้แจงถึงที่มาของการเลือกตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสภาตำบล ตลอดจนงานเจ้าหน้าที่ เพื่อ เป็นการวางพื้นฐานให้ประชาชนได้ทราบถึงขั้นตอนการทำงานของรัฐบาลและสนใจติดตามข่าวความ

เคลื่อนไหว ซึ่งเป็นการสร้างความสำนึกทางการเมือง ความรับผิดชอบในหน้าที่ร่วมกัน อันเป็นความเข้าใจถูกต้อง และเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันมากกว่าการละทิ้งร่วมกัน อันเป็นการนำไปสู่ความเฉื่อยชาในที่สุด

๑.๕ รัฐบาลและสถาบันข้าราชการซึ่งเป็นองค์การที่ใหญ่ที่สุด ครอบคลุมไปทั่วประเทศเป็น "เอเยนต์" ในการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน ควบคุมไปกับงานประจำที่ทำอยู่ โดยมีจุดประสงค์จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขทัศนคติ และความเชื่อถือที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและปลูกฝังแนวความคิด วิธีปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน

๑.๖ การให้มีการเพิ่มหลักสูตรการสอนและอบรมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเบื้องต้น ในโครงการศึกษานอกโรงเรียน เช่นการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ การจัดกลุ่มอบรมผู้ที่สนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะประกอบอาชีพ และโรงเรียนเคลื่อนที่ เพื่อให้ประชาชนที่เข้ารับการอบรม นอกจากจะได้รับความรู้ในด้านการประกอบอาชีพและด้านต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการอบรมโครงการ การศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งส่วนมากจะไต่แก ข้าราชการ ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ควรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และผ่านการอบรมในด้านความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี เพื่อที่จะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอด สอดแทรก เนื้อหาสาระของความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเบื้องต้น ให้แก่ประชาชน ซึ่งเข้ารับการอบรมและศึกษาตามโครงการศึกษานอกโรงเรียน

๒. บทบาทของสื่อสารมวลชน มีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อเท็จจริงทางการเมือง ให้แก่ประชาชน ควรปรับปรุงสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ให้มีบทบาทที่เหมาะสม ดังนี้

ก. ถ่ายทอดข่าวสาร เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้ประชาชนไกรู้จักโทษและประโยชน์ของการตัดสินใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ข. เป็นตลาดเสรีแห่งความคิดเห็น ในทัศนะต่าง ๆ ของประชาชน

ค. เป็นผู้ให้ความบันเทิง ในรายการที่จะทำให้ประชาชนมีความฉลาด

ก้าวทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ง. เป็นผู้แนะนำประชาชนให้เข้าใจในบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตน จะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน สื่อมวลชน ที่มีบทบาทและอิทธิพล ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ดังนั้น การดำเนินการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ให้แก่ประชาชนควร จะดำเนินการ ดังนี้

ก. ด้านหนังสือพิมพ์ ควรให้หมื่นักวิชาการสาขารัฐศาสตร์ เป็นผู้เขียนบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับความรู้ทางการเมืองเบื้องต้นด้วย ภาษาและศัพท์ง่าย ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ ประชาชนทุกระดับ ในหนังสือพิมพ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ข. ด้านวิทยุ ควรมีการถ่ายทอด กระจายเสียง การให้ความรู้ทางการเมือง เพื่อ ว่าประชาชนที่อ่านหนังสือไม่ออก จะใคร่รู้เรื่องและเห็นถึงความสำคัญของตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโครงการออกเสียงตามสาย (เทศบาล บางแห่งที่มีการจัดการออกเสียงตามสาย ออกอากาศให้ประชาชนฟังทุกวัน เช่น เทศบาลเมือง ชลบุรี เทศบาลตำบลศรีราชา และกิ่งอำเภอเกาะสีชัง) ในตำบลต่าง ๆ โดยให้อำเภอเป็น ศูนย์ถ่ายทอดข่าวสารความเป็นไปของบ้านเมือง ตลอดจนมีการถ่ายทอดการให้ความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง ให้แก่ประชาชนเป็นประจำทุกวัน

ค. ด้านโทรทัศน์ ควรมีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้แก่ประชาชนเป็นประจำทุกสัปดาห์ ในสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง เช่น รายการมหาวิทยาลัยชาวบ้าน ตลอดจนมีการสอดแทรกการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ในระหว่างการค้นรายการต่าง ๆ

๓. ลักษณะการเมืองการปกครองของไทยมักจะถูกปกครองโดยรัฐบาลทหารติดต่อกันเป็นเวลายาวนานนั้น แต่ประเทศไทยเริ่มนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในสังคมไทย ดังนั้นค่านิยมหรือพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นปกครองจึงมีความสำคัญ ในการที่สร้างบทเรียนให้กับประชาชน ความเชื่ออีกประการหนึ่ง คือ การเรียนรู้ทางการเมืองนั้น หากมีตัวอย่างที่ดีให้เห็นแล้วจะเป็นการสร้างค่านิยม และความศรัทธาให้กับประชาชน มีความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยไม่น้อยทีเดียว ดังนั้นเมื่อเป็นที่ประจักษ์ชัดเสมอมาว่าสังคมไทยมักจะถูกปกครองภายใต้รัฐบาลทหารเสมอมา ก็ควรที่จะมีการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ผ่านมา

สถาบันทางทหารด้วย เพื่อฝึกอบรม ตลอดจนสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตยในโรงเรียนนายร้อย หรือแม้แต่โรงเรียนนายสิบ เพื่อให้คนเหล่านั้นมีทัศนคติ ความเชื่อ อุดมการณ์ และพฤติกรรมในทางการเมืองไปในทางที่ถูกต้อง สามารถออกไปรับใช้ สังคม และระบบการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ที่เป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันด้วย.

๔. เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เน้นตัวแปรอิสระเฉพาะเพศและระดับการศึกษาเท่านั้น ควรมีการศึกษาวิจัย ในลักษณะเดียวกันนี้ โดยเพิ่มตัวแปรอิสระด้านฐานะทางเศรษฐกิจเข้าไปด้วย เพราะมีอิทธิพลและความสำคัญในด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นอย่างมาก

๕. กลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนสมาคมต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการอบรมหรือให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง รัฐบาลน่าจะให้การสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้อย่างจริงจังโดยปล่อยให้กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลพอสมควรในการดำเนินการ ในขณะเดียวกันทางการน่าจะควบคุมวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ โดยพยายามให้กลุ่มหรือสมาคมต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีบทบาทในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วเรามักจะพบเสมอว่าในประเทศกำลังพัฒนามักจะมีการจำกัดกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ คงเหลือไว้แต่เฉพาะกลุ่มที่เป็นพื้นฐานอำนาจของรัฐเท่านั้น สิ่งที่ควรให้การสนับสนุน คือให้โอกาสแก่กลุ่มต่าง ๆ ได้พัฒนาตัวเองไปอย่าง เป็นขั้นตอน เพื่อให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งจะกลายเป็นสถาบันหนึ่งที่จะสามารถให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ในทางที่ถูกต้องไม่น้อย

นอกจากนี้ กลุ่มที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นทางการและกลุ่มซึ่งไม่เป็นทางการ ควรจะมีการจัดการฝึกอบรม ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ให้แก่สมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อที่จะได้ให้สมาชิกของกลุ่มเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองให้แก่ประชาชนอีกทีหนึ่ง

๖. ควรมีการขยายพลังของประชาชนให้ทั่วประเทศ ซึ่งในปัจจุบัน ได้แก่ กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช) อาสาสมัครชาตินิคม (อส.) หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) และลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ขบ) โดยการเน้นหลักสูตรความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนผู้เข้ารับการอบรมตามโครงการ ให้ลึกซึ้งขึ้น